

การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล
ศึกษากรณีตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านห้วย
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Approaches for Development of Participation of Community
Organization Council for Development Planning Formulation:
A Case Study of Nongsang Tambon, Banhad District and Banwa
Tambon, Muang District in Khon Kaen

ธนาราช คงคารักษ์ และ สถาพร เริงธรรม²

Tanarach Kongkarax¹ and Sataporn Roengtam²

^{1,2} สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา

^{1,2} Department of Development Administration

^{1,2} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{1,2} Faculty of Humanities and Social Sciences

^{1,2} มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2} Khon Kaen University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านห้วย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม นำมาสู่แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 คนและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการประชุมชุมชนหมู่บ้าน นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสร้างหน่วยความหมายแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลใน

เชิงพรรณนาและอธิบาย ผลการศึกษาพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลมากกว่าสภาองค์กรชุมชนบ้านหว้า ซึ่งช่องทางการมีส่วนร่วม ทักษะของผู้รู้ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และบทบาทของสภาองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ดังนั้นควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในบทบาทของสภาองค์กรชุมชนแก่องค์กรบริหารส่วนตำบล และตัวแทนสภาองค์กรชุมชนควรได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและหรือคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ส่วนสภาองค์กรชุมชนเองควรมีบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สาธารณะได้รับรู้บทบาทและการมีอยู่ขององค์กร

คำสำคัญ: สภาองค์กรชุมชน, องค์กรบริหารส่วนตำบล, การมีส่วนร่วม, กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา

Abstract

The objectives of this research are: To study and compare the participation state of community organization council for development planning formulation of Nongsangtambon, Banhad district and Banwa tambon, Muang district in KhonKaen. To find factors that have an effect on participation of community development. The methods of collecting data consist of adopting qualitative method by in-depth interview from 14 key informants and non-participation observation from the village community for content analysis to build up unit of meaning, then apply descriptive analysis and explain. The study has found that Nongsang Community Organizations has more engaged in the procedure of Development planning formulation than Banwa community organization council. The factors that enhance a better participation within the community are the leaders' attitudes, participation, relationship between the organizations and the roles of the community organization council. Therefore, publicizing method should be enhanced to develop the understanding for the Subdistrict Administrative Organization of the roles of the community organization council. Also, the community organization council representative should be promoted to be a local development commission and/or a local development planning formulation commission. However, the community organization itself should follow its parts according to the Community Organization Council ACT 2008 continuously in order to develop the public acknowledgement and the organization existence.

Keywords: Community Organization Council, Subdistrict Administrative Organization, Participation, Development planning formulation

บทนำ

การวางแผนนับเป็นภารกิจหลักที่สำคัญในกระบวนการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางแผนพัฒนา ด้วยเหตุที่การวางแผนเป็นการเล็งเห็นโอกาสในการพัฒนาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้จริงในอนาคต การวางแผนพัฒนาประเทศในอดีตสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นช่วงเปิดศักราชใหม่แห่งการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ภายใต้การเมืองการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่ปัญหาทางสังคมยังไม่สลบซับข้ออีกทั้งองค์ความรู้ส่วนใหญ่ทางด้านการพัฒนายังอยู่ในกลุ่มนักวิชาการและข้าราชการ กระบวนการพัฒนาประเทศจึงเป็นการพัฒนา “โดยราชการเพื่อประชาชน” ซึ่งเป็นการวางแผนโดยนักวิชาการและข้าราชการที่มุ่งการเร่งรัดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและนำเสนอแผนรวมทั้งโครงการและมาตรการต่างๆ ต่อผู้มีอำนาจทางการเมืองให้สั่งการ ซึ่งเป็นกระบวนการวางแผนจากข้างบนมาข้างล่าง (Top down) ในลักษณะการบริหารแบบควบคุมและสั่งการ (Command and Control)

ตลอดระยะเวลาการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับการพัฒนาจากกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยรัฐ ประชาชนจึงต้องพึ่งการพัฒนาจากรัฐมาโดยตลอด อันเกิดจากประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มหรือการวางแผน ทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ตามมา (ชฎาพร กมลกิจไพศาล, 2553) ประกอบกับการที่โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์สภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลบซับข้อมากขึ้นการคาดการณ์ล่วงหน้าทำได้ยากลำบากมากกว่าในอดีต จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนจาก “โดยราชการเพื่อประชาชน” เป็น “ประชาชนมีส่วนร่วม” มากขึ้น

ขณะเดียวกัน หน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและเอกชนได้เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่มของชาวชนบท เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ระบุถึงการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร เป็นนโยบายพัฒนาชนบท และปรากฏอย่างเด่นชัดในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ในแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบท

และเมืองอย่างยั่งยืน คือการเสริมสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจน
ก่อร่างสร้างตัวและพึ่งตนเองให้มากขึ้น โดยส่งเสริมให้คนยากจนรวมกลุ่มเป็นองค์กร
ชุมชนสหกรณ์ เครือข่ายองค์กรชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ, 2555) จากนั้นเรื่อยมาองค์กรชุมชนได้มีบทบาทการพัฒนาในด้าน
ต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น ทั้งการจัดทำแผนชุมชน การจัดสวัสดิการ การจัดการทรัพยากร
สิ่งแวดล้อม รวมถึงการจัดการทุนของชุมชน จนเกิดเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
แนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ผู้การสร้างเป้าหมายการพัฒนาโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
เกิดความสัมพันธ์อันดีและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งส่งผลดีต่อชุมชนท้องถิ่น
โดยรวม เพื่อให้กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จขยายออกไปยังพื้นที่อื่น และเป็นการ
ยกระดับจากองค์กรชุมชนเป็นสภาองค์กรชุมชน ซึ่งถือเป็นระบบประชาธิปไตยทางตรง
จากฐานราก แกนนำชุมชนที่มีประสบการณ์จึงได้ร่วมกันยกว้าง พระราชบัญญัติสภา
องค์กรชุมชนขึ้น เสนอเป็นพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เพื่อที่จะช่วย
หนุนเสริม สร้างการยอมรับการทำงานร่วมกันแบบสภาองค์กรชุมชน

การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในช่วงที่ผ่านมา หลังเกิดพระราชบัญญัติ
สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและก่อให้เกิดการพัฒนาในด้าน
ต่างๆ กล่าวคือ เกิดการเชื่อมโยงและการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ
ในพื้นที่ มีการใช้เวทีในการปรึกษาหารือปัญหาของชุมชนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับ ยกระดับการทำงานภาคประชาชนจากผู้รับการพัฒนา
เป็นการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาด้วยตนเอง เกิดการจัดระบบข้อมูลชุมชน
และการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาท้องถิ่นเชิงรุกโดยคนในชุมชน
กล้าคิดกล้าทำ มีความตื่นตัวทางการเมือง โดยเฉพาะเกิดเวทีพลังชุมชน มีพื้นที่
สาธารณะในการทำงานร่วมกันของคนในท้องถิ่น และมีการทำแผนชุมชนเพื่อกำหนด
ทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีการประสานการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน
ในชุมชน และมีเวทีปรึกษาหารือหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและงานพัฒนาด้านต่างๆ
ในชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ทางด้านทรัพยากร
ด้านเกษตรกรรม ด้านการจัดการทุน ด้านที่ดินส่งเสริม สนับสนุน พื้นฟูทรัพยากร
วัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ ยังมีการเชื่อมโยงบูรณาการแผนชุมชนเชื่อมโยงกับ

แผนงานของเครือข่ายภาคีพัฒนา เกิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ทั้งทางด้านการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน การพัฒนาอาชีพ รายได้ของคนในตำบล การแก้ไขปัญหาภัยพิบัติในตำบล และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน (สำนักจัดการความรู้และประเมินผล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2556)

นอกจากสภาองค์กรชุมชนที่มีบทบาทพัฒนาดังกล่าวแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นับว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาด้วย กล่าวคือ เป็นองค์กรที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระจากส่วนกลาง ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการต่างๆ ในท้องถิ่นของตน โดยผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในตำบลนั้นๆ ซึ่งการที่รัฐยอมให้องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินงานได้อย่างมีอิสระ มีผลให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐดูแลตนเองมากขึ้น และถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของรัฐ เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่นที่รู้ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มากกว่ารัฐบาลกลาง จึงสามารถตัดสินใจใช้งบประมาณได้ตรงตามความต้องการของประชาชนมากกว่า ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานของรัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด

ด้วยความที่สภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทภารกิจภายใต้พื้นที่การดำเนินงานและลักษณะกิจกรรมการบริการสาธารณะต่อประชาชนที่อาจมีเป้าหมายในทำนองเดียวกัน โดยที่สภาองค์กรชุมชนมีบทบาทที่สำคัญคือสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาต่างๆ ในท้องถิ่น เพื่อการอยู่อย่างยั่งยืน ทำให้การทำงานของสภาองค์กรชุมชนช่วยหนุนเสริมการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อมูลต่างๆ จากประชาชนโดยตรง เกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนา สภาองค์กรชุมชน รวมทั้งสภาองค์กรชุมชนยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนา กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาด้วยคนในท้องถิ่นเอง แต่ในทางตรงกันข้าม หากองค์กรชุมชนไม่มีความเข้มแข็งซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนในท้องถิ่นไม่มีความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ทำให้การบริหารท้องถิ่นไม่ได้รับการมีส่วนร่วมโดยตรงจากประชาชน

ตามไปด้วย ส่งผลให้การพัฒนาเป็นลักษณะแบบรัฐจัดให้ ประชาชนเป็นเพียงผู้รับประโยชน์เท่าที่รัฐกำหนด ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการที่จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา อันมีเจตนารมณ์ให้คนท้องถิ่นมีการปกครองตนเอง พัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการด้วยคนในท้องถิ่นเอง และส่งผลกระทบที่อาจทำให้การปกครองท้องถิ่นอ่อนแอลงได้

จากการศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไพฑูริย์ มาลา และคณะ (2555) ชี้ให้เห็นว่าในทางปฏิบัตินั้น ทั้งสององค์กรยังขาดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันในการพัฒนาท้องถิ่นส่งผลให้ขาดทิศทางในการพัฒนาท้องถิ่นเชิงบูรณาการ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบรรยากาศการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการศึกษาเปรียบเทียบพื้นที่สองตำบลในจังหวัดขอนแก่น ด้วยจังหวัดขอนแก่นนับเป็นจังหวัดใหญ่และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลอดจนได้รับผลกระทบจากการพัฒนามาโดยตลอด ซึ่งจะทำให้ทราบสภาพและรูปแบบการดำเนินจัดทำแผนพัฒนาตำบลอย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบล และลักษณะการเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจน นำมาสู่การหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งจะส่งผลให้แผนพัฒนาตำบลมีคุณภาพ จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชน ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงกับความเป็นจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของตำบลหนองแซง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลของตำบลหนองแขง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ประธานสภาองค์กรชุมชน รองประธานสภาองค์กรชุมชน สมาชิกสภาองค์กรชุมชน และกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ตำบลหนองแขง อำเภอบ้านแฮด และตำบลบ้านหว้า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยเลือกจากพื้นที่ที่มีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาด้านการมีส่วนร่วม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เครื่องมือ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชน ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล 7 ขั้นตอนคือ การเตรียมการ การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การพิจารณาคัดเลือกโครงการ การจัดทำรายละเอียดโครงการ การจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล และการอนุมัติและประกาศใช้ ซึ่งสามารถสะท้อนการมีส่วนร่วม ได้ใน 5 ระดับ คือ การรับรู้ข่าวสาร การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมมีบทบาท การร่วมมือ และการร่วมตัดสินใจ (ตัวแบบการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน) (อรทัย กิกผล, 2552)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการประมวลผลข้อมูลแล้วจัดหมวดหมู่เนื้อหาไปตีความเพื่อสร้างหน่วยความหมาย (Unit of Meaning) แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (descriptive analysis) และอธิบาย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล

ผลการศึกษา

การศึกษาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลสามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

พื้นที่ตำบลบ้านห้วย สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วยมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโดยการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับแผนพัฒนาตำบลตามท้องที่การบริหารส่วนตำบลประชาสัมพันธ์ คือการรับรู้โครงการที่จะเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาตำบลผ่านการประกาศของผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ซึ่งการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นวิธีการเดียวที่องค์การบริหารส่วนตำบลใช้ ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างเจาะจงไปยังกลุ่มพัฒนาต่างๆ ในตำบล เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลมองว่าตัวแทนและสมาชิกของกลุ่มพัฒนาต่างๆ อาศัยอยู่ในพื้นที่ยอมรับรับรู้ข่าวสารจากการประกาศของผู้ใหญ่บ้าน แต่จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การประชาสัมพันธ์ดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการรับรู้ของประชาชน โดยเฉพาะสภาองค์กรชุมชน อันเนื่องมาจากอยู่นอกเขตที่เสี่ยงจากหอคอยเสี่ยงไปถึงซึ่งสามารถสะท้อนออกมาให้เห็นจากจำนวนผู้ที่เข้าร่วมประชาคมเพียง 15 – 20 คนในแต่ละครั้ง ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลมองว่าเป็นอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาในการดำเนินการซึ่งสภาองค์กรชุมชนมิได้เป็นกรรมการ ประเด็นดังกล่าวทำให้สภาองค์กรชุมชนเกิดทัศนคติไม่ดีเพราะมองว่าองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกแต่พวกของตนมาเป็นกรรมการ ประกอบกับการไม่ได้รับตอบสนองตามความต้องการของสภาองค์กรชุมชน ทำให้สภาองค์กรชุมชนไม่สนใจเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การ

บริหารส่วนตำบลในขณะเดียวกันสภาองค์กรชุมชนเองยังมีการแสดงบทบาทการพัฒนาในพื้นที่ไม่ชัดเจน ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ทราบการมีอยู่ของสภาองค์กรชุมชนด้วย

สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลโดยการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับแผนพัฒนาตำบลตามท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลประชาสัมพันธ์ คือมีการรับรู้กำหนดเวลาของการประชุมตำบลจากการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายเสียงของผู้ใหญ่บ้านและการรับแจ้งจากองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนั้นยังมีการเสนอปัญหา ความต้องการ และแสดงความคิดเห็นต่อองค์การบริหารส่วนตำบลในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลก็รับฟังความคิดเห็นนั้นเป็นอย่างดี สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล อันเป็นผลเนื่องมาจากการมีสัญญาตกลงว่าจะสนับสนุนการดำเนินงานของกันไว้ ประกอบกับการมีบทบาททางด้านการพัฒนาของสภาองค์กรชุมชนอย่างเสมอในพื้นที่ นอกนั้นการจัดทำแผนพัฒนาตำบลถือเป็นอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาในการดำเนินการซึ่งสภาองค์กรชุมชนมิได้เป็นกรรมการ

เปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

นำเสนอตามขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลตามคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546) โดยนำเสนอเพียง 6 ขั้นตอน เนื่องจากในบางขั้นตอนมีการควรวมและไม่มีการดำเนินการ ดังนี้

1) การเตรียมการ

1.1) **การจัดทำโครงการ** ทั้งสองพื้นที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายกัน โดยแตกต่างกันในรายละเอียดเล็กน้อย คือ มีการจัดทำโครงการเสนอต่อผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาอนุมัติเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงประชุมคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อกำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนา จากนั้นประชาสัมพันธ์แจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบช่วงระยะเวลาสถานที่การประชุมประชาคม โดยทั้งสองพื้นที่ใช้วิธีแจ้งผู้ใหญ่บ้านทราบเพื่อประกาศ

ผ่านหอกระจายเสียง แต่ในพื้นที่ตำบลหนองแซงมีการแจ้งโดยหนังสือราชการไปยังตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในตำบลโดยตรงด้วย

1.2) การแต่งตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน ทั้งสองพื้นที่ไม่มีตัวแทนของสภาองค์กรชุมชนเป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยในพื้นที่ตำบลบ้านหว้าเกิดความเข้าใจผิดในกระบวนการคัดเลือกตัวแทนเป็นคณะกรรมการ ซึ่งสะท้อนมาจากการที่สภาองค์กรชุมชนมองว่าการแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวเกิดจากการคัดเลือกขององค์การบริหารส่วนตำบล ในขณะที่ตำบลหนองแซงมีการพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนมาก่อนอยู่ด้วย

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งสองพื้นที่มีการรวบรวมขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลบางขั้นตอนมาไว้ในคราวเดียวกัน คือ ในพื้นที่ตำบลบ้านหว้ามีการประชุมคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา เพื่อประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา คัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา จัดลำดับความสำคัญและตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนา ซึ่งข้อมูลที่เป็นสำหรับการประกอบการพิจารณานั้นได้รวบรวมข้อมูลโดยคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนามาก่อนแล้ว ทำนองเดียวกันกับในพื้นที่ตำบลหนองแซงที่จัดประชุมคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อพิจารณาผลการประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา นำมาเป็นข้อมูลในการคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ซึ่งจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่าทั้งสองพื้นที่ไม่ปรากฏการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกิจกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตามในพื้นที่ของตำบลหนองแซงสภาองค์กรชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความต้องการต่อองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง ผ่านการพูดคุยเมื่อมีโอกาสพบเจอกันขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาองค์กรชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการคือการประชุมในโอกาสอื่นๆ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการคือในระหว่างการร่วมกิจกรรมหรืองานประเพณีต่างๆ

3) **การพิจารณาคัดเลือกโครงการ** ทั้งสองพื้นที่ที่ใช้การประชาคมตำบลในการพิจารณาคัดเลือกโครงการในเบื้องต้น จากการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการตามความต้องการของประชาชน แล้วองค์การบริหารส่วนตำบลจึงคัดเลือกโครงการที่เหมาะสมตามความจำเป็นและศักยภาพทางด้านการคลังอีกครั้งหนึ่ง โดยในพื้นที่ตำบลบ้านหว้ามีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการแล้วเสร็จในการประชุมประชาคมหมู่บ้าน ในขณะที่ตำบลหนองแซงจะนำโครงการที่ได้จากการประชุมประชาคมหมู่บ้านมาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการในการประชุมประชาคมระดับตำบล ทั้งสองพื้นที่ไม่ปรากฏการเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมดังกล่าวของสภาองค์กรชุมชน สาเหตุหลักในพื้นที่ตำบลบ้านหว้าเกิดจากการไม่ทราบช่วงระยะเวลาในการจัดประชาคมตำบลและความไม่อยากเข้าร่วมของประธานสภาองค์กรชุมชน ส่วนในกรณีของตำบลหนองแซงเป็นเพราะสภาองค์กรชุมชนได้มีการนำเสนอแผนของตนไปแล้วครั้งหนึ่ง ประกอบกับได้ใช้โอกาสอื่นๆ ในการเสนอความคิดเห็นแล้ว

4) **การจัดทำรายละเอียดของโครงการ** จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบในสองพื้นที่ พบว่า การจัดทำรายละเอียดของโครงการเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งสามารถสะท้อนการไม่มีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนได้ โดยขั้นตอนนี้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแซงได้ดำเนินการจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบลไปพร้อมกันด้วย

5) **การจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล** คณะกรรมการสนับสนุนจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของทั้งสองตำบล ดำเนินการจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล โดยยึดแนวทางตามเค้าโครงที่กำหนดไว้ในคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2546 แต่มีการปรับโครงสร้างการจัดทำรูปแบบตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะการนำเสนอเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยทั้งสองพื้นที่ สภาองค์กรชุมชนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งดำเนินการโดยคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สำหรับการพิจารณาร่างแผนพัฒนาตำบลก็เป็นการดำเนินการของคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นผู้พิจารณาเท่านั้น

6) การอนุมัติและประกาศใช้ ทั้งสองพื้นที่ที่มีการดำเนินการเสนอให้คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณา จากนั้นเสนอให้ผู้บริหารเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นอำเภอเพื่อพิจารณาเห็นชอบ แล้วนำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านการเห็นชอบเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อขออนุมัติ และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลประกาศใช้ต่อไปเช่นเดียวกัน อันเป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 จากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลมีการประกาศเผยแพร่ให้สาธารณะทราบ โดยทั้งสองตำบลมีการเผยแพร่เอกสารแผนพัฒนาตำบลผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านห้วยมีการส่งเอกสารแผนพัฒนาตำบลไปยังผู้ใหญ่บ้านเพื่อประกาศให้ประชาชนทราบอีกด้วย

จากการวิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแล้วนำมาเปรียบเทียบในสองพื้นที่ พบว่า สภาองค์การชุมชนตำบลมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลไม่ทุกขั้นตอน กล่าวคือ ในพื้นที่ของตำบลหนองแขมมีการได้ร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความต้องการผ่านการพบเจอกันขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาองค์การชุมชน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการคือการประชุมในโอกาสอื่นๆ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการคือในระหว่างการร่วมกิจกรรมหรืองานประเพณีต่างๆ ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการรับทราบแผนพัฒนาตำบลที่ประกาศใช้แล้ว โดยการขอจากองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยตัวเอง เพื่อติดตามการดำเนินงานพัฒนาในพื้นที่ ในขณะที่ตำบลบ้านห้วยสภาองค์การชุมชนมีส่วนร่วมเพียงการรับรู้โครงการที่จะเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาตำบลผ่านการประกาศของผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น โดยเมื่อนำมาเทียบกับระดับการมีส่วนร่วมตามตัวแบบของสมาคมนานาชาติ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (IAPP) พบว่าสภาองค์การชุมชนตำบลหนองแขมมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาอยู่ในระดับรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการร่วมแสดงความคิดเห็น ในขณะที่สภาองค์การชุมชนตำบลบ้านห้วยมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอยู่ในระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนได้ดังตารางต่อไปนี้

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนา	ระดับการมีส่วนร่วม	การมีส่วนร่วม	
		ตำบลบ้าน หว้า	ตำบลหนอง แขง
1. การเตรียมการ			
1) จัดทำโครงการ	ร่วมมือ และร่วมรับรู้ข่าวสาร	√	√
2) แต่งตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง การจัดทำแผน	ร่วมมือ	×	×
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูล			
1) การเก็บรวบรวมข้อมูล	แสดงความเห็น	×	√
2) การวิเคราะห์ข้อมูล	ร่วมมีบทบาท	×	×
3. การพิจารณาคัดเลือกโครงการ	ร่วมมือ	×	×
4. การจัดทำรายละเอียดโครงการ	ร่วมมือ	×	×
5. การจัดทำร่างแผนพัฒนาตำบล	ร่วมมีบทบาท และร่วมมือ	×	×
6. การอนุมัติและประกาศใช้			
1) การอนุมัติ	ร่วมตัดสินใจ	×	×
2) การเผยแพร่แผนพัฒนา	ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	√	√

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

จากการเปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลทำให้เห็นปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคในการการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล คือ

1) **ช่องทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** องค์การบริหารส่วนตำบลยังเปิดโอกาสให้สภาองค์กรชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากยังมีกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลมิได้ปฏิบัติ คือการจัดประชุมเพื่อให้ประชาชนร่วมพิจารณาวางแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำไปปรับปรุงให้เหมาะสม นอกจากนั้นยังมีบางช่องทางที่สามารถเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมได้ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

2) **ทัศนคติของผู้นำระหว่างองค์กร** การมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อกันส่งผลให้เกิดความอยากหรือยินดีที่จะมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีของตำบลบ้านห้วย ที่สภาองค์กรชุมชนมีทัศนคติไม่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล อันเนื่องมาจากการมีเป้าหมายการพัฒนาไม่ตรงกันและสภาองค์กรชุมชนมีข้อกังวลในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้ไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในขณะที่พื้นที่ตำบลหนองแขง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีทัศนคติที่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากข้อตกลงทางการเมืองที่จะสนับสนุนการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

3) **ความสัมพันธ์ระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบล** เป็นผลสืบเนื่องมาจากทัศนคติของผู้นำระหว่างองค์กร กล่าวคือในพื้นที่ตำบลหนองแขง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล อันเนื่องมาจากข้อสัญญาทางการเมืองว่าจะช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งตรงกันข้ามกับสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วย และประกอบกับการที่สภาองค์กรชุมชนยังไม่มีบทบาทและผลงานในการพัฒนาอย่างชัดเจนจึงทำให้ในพื้นที่ยังไม่ให้ความสำคัญเท่าใดนัก

4) **บทบาทของสภาองค์กรชุมชน** การมีบทบาทและผลงานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลด้วย เห็นได้ชัดในกรณีของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วยที่บทบาทและผลงานแสดงออกมาในนามกลุ่มเกษตรอินทรีย์มากกว่าสภาองค์กรชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้การให้ความสำคัญและการเป็นจุดสนใจจากองค์การบริหารส่วนตำบลน้อยลง จนกระทั่งไม่รู้จักสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วย ดังในกรณีที่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านห้วยไม่ทราบการมีอยู่ของสภาองค์กรชุมชน ในทางตรงกันข้าม สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีบทบาทและผลงานที่ชัดเจนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ เนื่องจากมีการแสดงออกในนามสภาองค์กรชุมชนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดการยอมรับ และองค์การบริหารส่วนตำบลก็สนับสนุนโครงการที่เกิดจากสภาองค์กรชุมชนเป็นอย่างดี ประกอบกับองค์การบริหารส่วนตำบลก็มองว่า สภาองค์กรชุมชนมาช่วยหนุนเสริมในกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลได้เป็นอย่างดี

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบปัญหาและปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล นำมาสู่การหาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ดังนี้

1) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านช่องทางการมีส่วนร่วม** องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมได้ด้วย 3 ช่องทาง คือ

1.1) **การประชาสัมพันธ์** องค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์ด้วยช่องทางต่างๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณะด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งที่สำนักงานและประจำทุกหมู่บ้าน การแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านเพื่อประกาศผ่านหอกระจายเสียง รวมถึงควรส่งเอกสารแจ้งไปยังกลุ่มกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่อย่างเป็นทางการด้วย

1.2) **การประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** องค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ นอกเหนือจากคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา ได้เข้าไปมีบทบาทในการประชุมได้ กล่าวคือการประชุมเพื่อทบทวนและคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา การพิจารณาผลการประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา และการพิจารณาร่างแผนพัฒนาตำบล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสภาองค์กรชุมชนสามารถเข้าร่วมได้ตามคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546)

1.3) **การแต่งตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** สภาองค์กรชุมชนควรได้รับการแต่งตั้งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น หรือคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งจะช่วยให้มีความชอบธรรมในการจัดทำและพิจารณาร่างแผนพัฒนา ตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนมีระดับที่สูงขึ้น

2) **แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านบทบาทของสภาองค์กรชุมชน** จากการศึกษพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจน จึงต้องสร้างความเข้าใจดังกล่าวโดยองค์กรกลางเป็นผู้ดำเนินการช่วย คือสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มาประสานและพูดคุยทำความเข้าใจกับองค์การบริหารส่วนตำบล และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในพื้นที่ โดยเฉพาะการร่วมจัดทำแผนพัฒนาตำบล พร้อมกันนั้นสภาองค์กรชุมชนเองควรมีการปรับบทบาทให้มีผลงานในเชิงประจักษ์ต่อสาธารณะมากขึ้น ด้วยการเป็นตัวกลางในการนำเสนอปัญหา แนวทางแก้ไข และความต้องการของประชาชนต่อองค์การบริหารส่วนตำบล จากการจัดเวทีปรึกษาหารือร่วมกันกับประชาชนเพื่อค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข รวมถึงประเด็นที่ส่งผลกระทบจากโครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล

3) **แนวทางแก้ไขปัญหาด้านความสัมพันธ์และทัศนคติ** จากการที่เกิดความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาเหตุของการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จึงควรมีการแก้ปัญหาด้านช่องทางการมีส่วนร่วมและด้านบทบาทของสภาองค์กรชุมชนไปพร้อมกัน หากสภาองค์กรชุมชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลมากขึ้น ทำให้สภาองค์กรชุมชนได้แสดงบทบาทมากกว่าการออกความคิดเห็นและเสนอปัญหา ประกอบกับการสร้างความเข้าใจในบทบาทและการพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนให้มีความชัดเจน มีผลงานเชิงประจักษ์มากขึ้น ทำให้ระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น นำมาสู่การมีความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกันมากขึ้นตามไปด้วย

อภิปรายผล

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การเปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

จากการวิเคราะห์สภาพการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแล้วนำมาเปรียบเทียบในสองพื้นที่ พบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลไม่ครบทุกขั้นตอน มีส่วนร่วมสูงสุดเพียงระดับการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น กล่าวคือ พื้นที่ตำบลบ้านหว้าสภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมเพียงการรับรู้โครงการที่จะเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาตำบล จากการประชาสัมพันธ์ที่ใช้วิธีการเดียว คือ การให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศผ่านหอกระจายเสียงเท่านั้นทำให้ข่าวสารแพร่กระจายไม่ทั่วถึง ซึ่งต้องอาศัยการบอกปากต่อปากระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง สะท้อนให้เห็นถึงช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ยังไม่เพียงพอทั้งเนื้อหาและวิธีการ ทั้งนี้เกิดจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลมองว่าตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในตำบลนั้นก็มีฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งตำบลหรือในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จีวรวรรณ อินทรีย์สังวร (2552) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี คือขาดการประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่น จากกรณีดังกล่าวทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านหว้ามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลอยู่ในระดับการรับรู้ข่าวสารเท่านั้น

ในขณะที่พื้นที่ของตำบลหนองแขง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแขงมีระดับการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลสูงสุดอยู่ในระดับการร่วมแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งในโอกาสที่เป็นทางการ คือการประชุมในวาระอื่นๆ และโอกาสที่ไม่เป็นทางการ คือเมื่อพบปะกันในงานประเพณีต่างๆ ซึ่งจะพูดคุยกันถึงการดำเนินงานพร้อมกับการเสนอปัญหาที่พบเจอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การ

บริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ของ รัตนพร กลิ่นสักโก (2552) ที่พบว่า ประชาชนมีการเสนอปัญหาหรือแนวทางการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ แก่ชุมชน และมีการเสนอความคิดเห็นโดยคำนึงถึงอนาคตและการพัฒนาที่ดีของตำบล ในทำนองเดียวกันกับ รุจีภรณ์ ศุภเมืองแสน (2553) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสำราญ อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งพบว่าประชาชนมีโอกาสเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยที่องค์การบริหารส่วนตำบลยอมรับความคิดเห็นนั้น ทั้งนี้การที่สภาองค์กรชุมชน ตำบลหนองแขงสามารถเสนอปัญหา ความต้องการ และเสนอความคิดเห็นในโอกาสอื่นที่มีใช้การประชุมในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้นั้น เนื่องจาก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแขงมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อกันคือมีความรู้สึกเหมือนเป็นญาติพี่น้องที่สามารถพูดคุยกันได้อย่าง สดวกใจ นอกจากนั้นยังเป็นไปตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ตามพระราชบัญญัติ สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 (4) และ (5) ที่ระบุว่า สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจ ในการเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นเพื่อนำไปประกอบการพิจารณา ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น และมีการกิจเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของ ประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐหรือขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการ จัดทำแผนพัฒนาตำบล

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชน ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลทำให้ทราบปัจจัยที่เป็นข้อสนับสนุนและเป็น อุปสรรคต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชน 4 ประเด็นคือ

1) **ช่องทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลยังเปิดโอกาสให้สภาองค์กรชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากยังมีกิจกรรมที่องค์การบริหาร ส่วนตำบลมิได้ปฏิบัติ คือการจัดประชุมเพื่อให้ประชาชนร่วมพิจารณาวางแผนพัฒนา

ตำบล เพื่อให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และนำไปปรับปรุงให้เหมาะสม ซึ่งไม่เป็นไปตามกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546) ที่ระบุให้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจัดเวทีประชาคม ซึ่งประกอบไปด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีและรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแผนพัฒนาสามปีให้สมบูรณ์ต่อไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะในพื้นที่ตำบลหนองแขงมีการประชุมประชาคมระดับตำบลเพื่อให้ตัวแทนหมู่บ้านมาร่วมพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของโครงการแล้วองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้คัดเลือกโครงการบรรจุเข้าแผนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลถือว่าเป็นการรับทราบจากการประชาคมแล้ว จึงมิได้จัดเวทีประชาคมเพื่อพิจารณาร่างแผนพัฒนาตำบลโดยเฉพาะ

2) **ทัศนคติของผู้มีอำนาจองค์กร** โดยในพื้นที่ตำบลหนองแขง ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีทัศนคติที่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน ด้วยมองว่าสภาองค์กรชุมชนมาช่วยหนุนเสริมการพัฒนาในพื้นที่ ส่วนสภาองค์กรชุมชนเองก็มีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัย จึงแสดงออกมาในรูปแบบของการพูดคุยแนะนำกันในโลกาภิวัตน์ที่ไม่เป็นทางการได้ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลก็รับฟังเป็นอย่างดี อันเป็นผลมาจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในทางการเมืองและส่วนบุคคลมาก่อน ในทางตรงกันข้ามกับพื้นที่ตำบลบ้านหว้านั้น ประธานสภาองค์กรชุมชนมีทัศนคติไม่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหว้า ด้วยเพราะมีเป้าหมายการพัฒนาไม่ตรงกัน สภาองค์กรชุมชนมีความกระแวงสงสัยในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลและการไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการตามที่เคยเสนอ นำมาสู่ความไม่อยากเข้าร่วมกิจกรรมกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะการวางแผนพัฒนาตำบลซึ่งเป็นการกำหนดทิศทาง โครงการ และกิจกรรมการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในตำบล ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่ศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าผู้นำของสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีทัศนคติไม่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวงต่อกัน นำมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ขาดแผนการพัฒนาอย่างบูรณาการ

3) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วน

ตำบล โดยในพื้นที่ตำบลหนองแซง สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแซงมีความสัมพันธ์ที่ติดต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากข้อสัญญาทางการเมืองว่าจะช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้มีการปรึกษาและพูดคุยกันได้ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ในขณะที่สภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วยมีความสัมพันธ์ไม่ดีกับองค์การบริหารส่วนตำบล อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประธานสภาองค์กรชุมชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล สอดคล้องกับข้อเสนอของ นิภาภัทร เกษรมาศ (2554) ที่ศึกษาบทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชนตำบลปริกอำเภอสระเดา จังหวัดสงขลา ที่เสนอว่า ประเด็นที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติมคือ ภาวะผู้นำของแกนนำ การปลูกจิตสำนึกในเรื่องการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมของประชาชน ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อผู้นำมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวแล้ว การลดทิวาระหว่างกันจะน้อยลง ทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น นำมาสู่การทำงานพัฒนาร่วมกันในพื้นที่ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่กล่าวว่า สภาองค์กรชุมชนต้องจัดระบบความสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดช่องว่างของชุมชนกับท้องถิ่น เป็นช่องทางการทำความเข้าใจในความต้องการของประชาชนนำมาสู่การแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยการบูรณาการแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับแผนชุมชนของสภาองค์กรชุมชน

4) **บทบาทของสภาองค์กรชุมชน** การมีบทบาทและผลงานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนก็เป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลด้วย เห็นได้ชัดในกรณีของสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วยที่บทบาทและผลงานแสดงออกมาในนามกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์มากกว่าสภาองค์กรชุมชนเป็นอย่างมาก ทำให้การให้ความสำคัญและการเป็นจุดสนใจน้อยลง จนกระทั่งไม่รู้จักสภาองค์กรชุมชนตำบลบ้านห้วย ดังในกรณีนี้ที่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านห้วยไม่รับรู้การมีอยู่ของสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่ศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองว่าสภาองค์กรชุมชนยังขาดความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การดำเนินกิจกรรม

ของสภาองค์กรยังไม่มีผลงานอันเป็นที่ยอมรับ ในทางตรงกันข้ามสภาองค์กรชุมชนตำบลหนองแซงที่มีบทบาทในพื้นที่อยู่เสมอ ทำให้เกิดการรับรู้และการยอมรับขององค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกชุมชน

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

1) **ช่องทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา** จากการพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนได้โดย **ประการแรกการประชาสัมพันธ์** โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรประชาสัมพันธ์ด้วยช่องทางต่างๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณะด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ ทั้งที่สำนักงานและประจำทุกหมู่บ้าน การแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านเพื่อประกาศผ่านหอกระจายเสียง รวมถึงควรส่งเอกสารแจ้งไปยังกลุ่มกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่อย่างเป็นทางการด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนในด้านข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ สถานที่ บุคลากร และเครื่องมืออุปกรณ์ **ประการที่สองการประชุมที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ นอกเหนือจากคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาได้เข้าไปมีบทบาทในการประชุมได้ กล่าวคือการประชุมเพื่อทบทวนและคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา การพิจารณาผลการประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา และการพิจารณาวางแผนพัฒนาตำบล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสภาองค์กรชุมชนสามารถเข้าร่วมได้ตามคู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546) และ**ประการที่สามการแต่งตั้งคณะกรรมการที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาตำบล** กล่าวคือสภาองค์กรชุมชนควรได้รับการแต่งตั้งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น หรือคณะกรรมการสนับสนุนการ

จัดทำแผนพัฒนาตำบล ซึ่งจะทำให้มีความชอบธรรมในการจัดทำและพิจารณาวางแผนพัฒนา ตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลให้การมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนมีระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ ปิติ (2556) ที่ศึกษาแนวทางการหารูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในการบริหารกิจการท้องถิ่น ซึ่งพบว่าภารกิจของสภาองค์กรชุมชนกลับไม่มีสภาพบังคับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติ เพื่อแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวจึงได้เสนอวิธีการในการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการให้สภาองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมอย่างถาวรในฐานะผู้แทนประชาคมท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ภารกิจของสภาองค์กรชุมชนสามารถบรรลุเป้าหมาย และมีสภาพบังคับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปปฏิบัติผ่านทางแผนพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าว และสอดคล้องกับการศึกษาของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีบทบาทในการเสริมอำนาจของประชาชน และการให้อำนาจในการตัดสินใจด้วย ซึ่งสามารถเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ระบุไว้ในหมวดที่ 1 ข้อ 7 ว่า องค์กรจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยให้ผู้บริหารท้องถิ่นแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวเพื่อดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือตัวแทนกลุ่มต่างๆ ได้เข้ามาเป็นกรรมการด้วย กล่าวคือในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นประชาชนหรือตัวแทนกลุ่มต่างๆ สามารถเป็นกรรมการได้ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้บริหารท้องถิ่นคัดเลือกจำนวน 3 คน และผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือก จำนวน 3 – 6 คน ส่วนคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ สามารถเป็นกรรมการได้ในฐานะผู้แทนประชาคมท้องถิ่นที่ประชาคมท้องถิ่นคัดเลือกจำนวน 3 คน โดยกรรมการในฐานะดังกล่าวทั้งสองชุดมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี ซึ่งสามารถได้รับการคัดเลือกอีกได้

2) **แนวทางการพัฒนาด้านบทบาทของสภาองค์กรชุมชน** จากการศึกษาซึ่งพบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลขาดการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทภารกิจของสภาองค์กรชุมชนจึงควรให้หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เข้ามาเป็นตัวกลางในการสร้างความเข้าใจดังกล่าว เพราะหากให้สภาองค์กรชุมชนเป็นผู้สร้างความเข้าใจเองแล้ว จะเป็นสาเหตุในการเพิ่มทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ในขณะที่เดียวกันสภาองค์กรชุมชนก็ควรมีบทบาทในการขับเคลื่อนให้ชัดเจน มีผลงานในเชิงประจักษ์ที่เป็นผลกระทบทางบวกต่อพื้นที่ ซึ่งจะทำให้กลายเป็นจุดสนใจนำมาสู่การให้ความสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วย โดยการเป็นตัวกลางในการนำเสนอปัญหา แนวทางแก้ไข และความต้องการของประชาชนต่อองค์การบริหารส่วนตำบล จากการจัดเวทีปรึกษาหารือร่วมกันกับประชาชนเพื่อค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข รวมถึงประเด็นที่ส่งผลกระทบจากโครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นไปตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มาตรา 21 ที่กำหนดให้มีการดำเนินงานด้านพัฒนาในพื้นที่ตน รวมถึงการจัดเวทีเสนอแนะแนวทางต่างๆ ซึ่งอาจจะผนวกรวมกับการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านรวมก็ได้ หากมีประเด็นเร่งด่วนก็สามารถเปิดเวทีพิจารณาเฉพาะประเด็นเพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วน เสนอนำเสนอแก่องค์การบริหารส่วนตำบล จะทำให้เกิดความคุ้นชินในพื้นที่จากการมีบทบาทดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

3) **แนวทางการพัฒนาด้านความสัมพันธ์และทัศนคติ** จากการที่เกิดความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชน และการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาเหตุของการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ไททัศน์ มาลา และคณะ (2555) ที่ศึกษาบทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าผู้นำของสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีทัศนคติไม่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวงต่อกัน นำมาสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ขาดแผนการพัฒนารอบด้านอย่างบูรณาการ ดังนั้นเพื่อ

แก้ปัญหาดังกล่าว จึงควรมีการแก้ปัญหาด้านช่องทางการมีส่วนร่วม และด้านบทบาทของสภาองค์กรชุมชนไปพร้อมกันเป็นเบื้องต้นซึ่งเมื่อสภาองค์กรชุมชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลมากขึ้น ทำให้สภาองค์กรชุมชนได้แสดงบทบาทมากกว่าการออกความคิดเห็นและเสนอปัญหา คือการได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ประกอบกับการสร้างความเข้าใจในบทบาทและพัฒนาบทบาทของสภาองค์กรชุมชนให้มีความชัดเจน มีผลงานเชิงประจักษ์มากขึ้น ทำให้ระหว่างสภาองค์กรชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น นำมาสู่การมีความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกันมากขึ้นตามไปด้วย อันเป็นไปตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 ที่มุ่งเน้นให้มีการมีปฏิสัมพันธ์กับองค์การบริหารส่วนตำบลผ่านการเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขหรือความต้องการของประชาชน ในฐานะที่สภาองค์กรชุมชนเป็นตัวแทนของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ทำให้ทราบปัญหาและปัจจัยที่สนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบลดังที่กล่าวไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนตำบลควรแต่งตั้งให้สภาองค์กรชุมชนเป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และหรือคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้สภาองค์กรชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล อันเป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าว

2) องค์การบริหารส่วนตำบลควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารมากขึ้นโดยนอกจากประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์แล้ว ควรมีหนังสือแจ้งอย่างเป็นทางการไปไปถึงกลุ่มพัฒนาต่างๆ ในตำบล และควรมีป้ายประชาสัมพันธ์ข่าวสารขององค์การบริหารส่วนตำบลกระจายในทุกหมู่บ้าน

3) ควรมีการสร้างความเข้าใจในบทบาทของสภาองค์กรชุมชนแก่องค์กรการบริหารส่วนตำบล โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นองค์กรกลางในการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นความสำคัญในบทบาทของสภาองค์กรชุมชน

4) สภาองค์กรชุมชนดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาตรา 21 อย่างต่อเนื่องเป็นเบื้องต้น โดยเฉพาะการจัดเวทีปรึกษาหารือร่วมกับประชาชนเพื่อค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข รวมถึงประเด็นที่ส่งผลกระทบจากโครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้สาธารณะโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลได้รับรู้บทบาทและตระหนักถึงการมีอยู่ของสภาองค์กรชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ผู้วิจัยเห็นว่าควรจากผลการศึกษาข้างต้นว่า บทบาทในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเป็นปัจจัยสาเหตุสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลกับองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันต่อไป

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โทรศัพท์ 08 4201 7957 E-mail: tanarach_k@kkumail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). **คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา แผนพัฒนาสามปี แผนปฏิบัติการและการติดตามประเมินผล**. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].
- จิรวรรณ อินทริย์สังวร. (2552). **การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย**. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ชฎาพร กมลกิจไพศาล. (2553). **กระบวนการจัดทำแผนชุมชนบ้านทางยาว หมู่ที่ 8 ตำบลคลองหวาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาชนบทศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัตนพร กลิ่นสักโก. (2552). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร**. การศึกษาค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รุจิภรณ์ ศุภเมืองแสน. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสราญ อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (นโยบายสาธารณะ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไททัศน์ มาลา, อัครภรณ์ วงศ์ปรีดี, อุดม ทูมโสมิต และนภเรณู สัจจวัชรธีระฐิติ. (2555). **บทบาทการทำงานร่วมกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 6 (1), 29 – 43.
- นิภาภัทร เกสรมาศ. (2554). **บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชน ตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา**. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551. (2551, 8 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 125 ตอนที่ 31 ก, 26.

เสาวลักษณ์ปิติ. (2556). **แนวทางในการหารูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย** : ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของสภาองค์กรชุมชนในการบริหารกิจการท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559**. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].

สำนักจัดการความรู้และประเมินผล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2556). **รายงานผลการทบทวนตนเองของสภาองค์กรชุมชน**. กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.].

อรทัย กักผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.